

Ing. Libor Lochman, Ph.D.

VÚŽ na cestě k notifikaci

Klíčová slova: *Dráha, kolejová vozidla, zkušebnictví, autorizace, notifikace, evropská směrnice*

Úvod

Podle směrnic ES o interoperabilitě evropského železničního systému musí být u každého nového železničního vozidla či zařízení ("prvku interoperability") před jeho schválením do užívání provedeno posouzení shody. Toto posouzení je oprávněna provádět notifikovaná osoba, jež byla autorizována příslušným orgánem členského státu EU, oznámena Komisi ES a zveřejněna v Úředním věstníku ES. V České republice zatím taková notifikovaná osoba není a čeští výrobci, provozovatelé dráhy i provozovatelé drážní dopravy jsou odkázáni na posuzování shody zahraničními notifikovanými osobami.

Směrnice ES m.j. definují minimální kritéria, která musejí být brána v úvahu členskými státy při oznamování notifikovaných osob. Kromě odborné způsobilosti a technické kompetence musí tyto osoby a jejich zaměstnanci být nezávislí na výrobcích, prodejcích a uživateli prvků interoperability i na orgánech pověřených vydáváním schválení vozidel do provozu, licencí a osvědčení o bezpečnosti železničním podnikům a na inspekčních orgánech.

Novelou z roku 2004 byly příslušné směrnice ES promítnuty do zákona č. 266/1994 Sb. o drahách a jeho prováděcích vyhlášek a je připravováno vydání nařízení vlády k tomuto zákonu. Připravuje se další novela zákona o drahách, která musí do 30.4.2006, resp. 31.12.2005 promítnout novely zmíněných směrnic ES a nového nařízení ES o zřízení Evropské železniční agentury (ERA) z 30.4.2004. Podle těchto novel a nařízení o ERA zřídí Komise ES pracovní skupinu pro koordinaci činnosti notifikovaných osob a ERA jí přitom bude pomáhat a sledovat kvalitu jejich práce.

Podle zákona o drahách provádí posuzování shody právnická osoba, kterou je autorizovaná osoba pověřená Úřadem pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví (ÚNMZ) podle zvláštního předpisu (zákon č. 22/1997 Sb. o technických požadavcích na výrobky) po dohodě s Ministerstvem dopravy.

Výzkumný ústav železniční usiluje o získání pověření ÚNMZ jako české autorizované osoby a o následnou notifikaci EU. Cesta k tomu není jednoduchá- je nutno zejména dokončit transformaci VÚŽ na nezávislou právnickou osobu a dořešit problematiku některých požadavků či výkladů ÚNMZ i MD, které jdou nad rámec minimálních kritérií ES a proces autorizace české notifikované osoby komplikují.

Profesní způsobilost VÚŽ

Výzkumný ústav železniční se konstitoval v r. 1972, přičemž navázal na tehdy již padesátiletou odbornou, personální a technickou tradici dřívějších železničních výzkumných, vývojových a zkušebních pracovišť.

Obor působnosti ústavu je široký a zahrnuje výzkum, vývoj a zkušebnictví a v určitých oblastech i projektování a výrobu speciálních přístrojů a zařízení.

Činnosti jsou zaměřeny především do oblasti problematiky kolejových vozidel, stavby železničních tratí, mechanizace traťových prací, sdělovací a zabezpečovací techniky a problematiky materiálů a technologie.

Nynějších 110 převážně vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců představuje bohaté know-how, získané mnohaletou činností v problematice kolejové dopravy nejen pro tuzemské, ale i pro zahraniční partnery. Vnitřní organizační uspořádání ústavu a jeho předpisy zajišťují nezávislost a objektivitu prováděných zkoušek.

Odborníci ústavu se široce podílejí na činnostech výborů UIC a CENELEC (problematika kolejových vozidel, zabezpečovacích zařízení, ap.), VÚŽ zastupuje České dráhy v pracovních skupinách AEIF pro tvorbu Technických specifikací interoperability, jeho specialisté jsou členy projektového týmu pro realizaci nové jednotky ČD řady 680 .

Přední odborníci ústavu se také aktivně podílejí na činnosti českých vysokých škol jako jsou Dopravní fakulta Jana Pernera při Univerzitě Pardubice, Západočeská univerzita v Plzni či ČVUT v Praze.

O kvalitě práce ústavu a výlučnosti jeho postavení v daném oboru vypovídají zejména získaná oprávnění:

- **osvědčení o akreditaci vydané Českým institutem pro akreditaci, o.p.s., podle ČSN EN ISO/IEC 17025 - akreditovaná zkušební laboratoř č. 1099** pro provádění zkoušek v oblasti drážních vozidel a zařízení, jejich částí a materiálů, a svou činností je též ve shodě s ČSN ISO 9001;

- **pověření jako právnická osoba určená Ministerstvem dopravy a spojů ČR podle § 43 zákona o dráhách č. 266/94 Sb,** k provádění zkoušek drážních vozidel hnacích, drážních vozidel tažených a vozidel speciálních na dráhách celostátních, dráhách regionálních a vlečkách, drážních vozidel dráhy tramvajové a drážních vozidel dráhy speciální (metro);

- **pověření jako právnická osoba určená Ministerstvem dopravy a spojů ČR podle § 47 zákona o dráhách č. 266/94 Sb,** k provádění technických prohlídek a zkoušek určených technických zařízení elektrických;

- **uznání vydané spolkovým drážním úřadem (EBA) Spolkové republiky Německa** opravňující vykonávat zkoušky drážních vozidel za účelem schválení jejich provozu na tratích v Německu.

Další kvalifikační předpoklady VÚŽ

Uznání zahraničními institucemi

Zkušební laboratoř VÚŽ je držitelem uznání Železničního spolkového úřadu SRN „Anerkennung als Prüfstelle für eisenbahntypische Prüfungen an Eisenbahnfahrzeugen“, probíhá obdobný proces uznávání u italského schvalovacího orgánu Rete Ferroviaria Italiana

CE.SI.FER.

Spolupráce s ČSN

VÚŽ je aktivně zapojen do procesu tvorby norem. Příklady činnosti:

Oblast kolejových vozidel, podíl na tvorbě norem

- 1983/1988: ČSN 28 4000 Názvosloví brzd a brzdění železničních vozidel (návrh)
1994/1995: TNŽ 284003 Směrnice pro výpočet brzdy železničních kolejových vozidel
1996/1997: ČSN 28 0101 Technicko bezpečnostní zkoušky drážních vozidel
2001: UIC 541-3 Podmínky pro připuštění brzdových obložení kotoučové brzdy
2002: UIC 510-5 Mezinárodní homologace monoblokových kol
TNŽ 28 0007 Názvosloví brzdových zařízení
1999/2003: UIC 544-1 Brzdicí účinek železničních vozidel

Oblast kolejových vozidel, účast v připomínkovém řízení

- 2002: prEN 13452-1 Brzdové systémy pro hromadnou dopravu - požadavky na provedení, prEN 13452-2 Brzdové systémy pro hromadnou dopravu - Zkušební metody,
prEn 14531-1 Metody výpočtu brzdových a zábrzdových drah,
2003: prEN 14817 Ovládací prvky vzduchového vypružení (železniční aplikace),
2002/2004: prEN 14478 Názvosloví brzd a brzdění
2004: prEN 14198 Požadavky na brzdovou výstroj vlaků tažených lokomotivou.

Oblast traťových staveb a mechanizace, účast v připomínkovém řízení

- 1991/1992 TNŽ 73 6306 Názvosloví železničního spodku a svršku,
1995/1997 ČSN 73 6360 Konstrukční a geometrické uspořádání koleje železničních drah a její prostorová poloha,

Oblast sdělovací a zabezpečovací techniky, účast v připomínkovém řízení

- 2000/2001 ČSN EN 50121-4 EMC, část 4: Emise a odolnost zabezpečovacích a telekomunikačních zařízení,
2002/2003 ČSN EN 50 129 Drážní zařízení - Sdělovací a zabezpečovací systémy a systémy zpracování dat - Elektronické zabezpečovací systémy,
2003 ČSN EN 50 238 Drážní zařízení - Kompatibilita mezi drážním vozidlem a systémy pro detekování vlaků,

Oblast materiálů a konstrukcí

od roku 1995 Doc. Ing. Kout, CSc. je členem Technické normalizační komise č.64 zkoušení materiálů, z členství vyplývá připomínkování norem, převážně evropských a vyjadřování k rušení norem ČSN.

Spolupráce s AEIF

VÚŽ je aktivně zapojen do procesu tvorby Technických specifikací pro interoperabilitu (TSI).

Příklady činnosti:

- 1999/2001 TSI Řízení a zabezpečení pro tratě vysokorychlostního systému
od 2001 TSI Řízení a zabezpečení pro tratě konvečního systému

Spolupráce s UIC

VÚŽ je aktivně zapojen do procesu tvorby vyhlášek UIC a dalších standardů. Příklady činnosti:

- 1996 – 1998 ETCS SRS – Systémové specifikace Evropského vlakového zabezpečovacího zařízení – VÚŽ se podílel na tvorbě
- 2001/2002 UIC 736 Zabezpečovací relé – VÚŽ řídil novelizaci
- 2001/2002 UIC 737-2 Opatření ke zlepšení citlivosti při šuntování kolejových obvodů – VÚŽ se podílel na tvorbě
- 2001/2002 UIC 761 Příručka pro automatická přejezdová zařízení – VÚŽ řídil novelizaci
- 2001/2003 UIC 762 Opatření k zajištění bezpečnosti pro přejezdy na tratích pojížděných rychlostmi 120 – 200 km/h – VÚŽ řídil novelizaci
- 2002/2004 UIC 790 Použití počítačů náprav – VÚŽ řídil novelizaci
- 2003/2004 UIC 760 Přejezdy – značky na návěstidla – VÚŽ řídil novelizaci
- 2004 UIC 739 Prokluzové vzdálenosti za návěstidly – VÚŽ se podílel na tvorbě

Mimozkušební aktivity VÚŽ*Výzkum*

Výzkumná činnost VÚŽ je dnes zaměřena na aktuální problémy a potřeby v oboru techniky kolejových drah s cílem hledání dokonalejších a efektivnějších řešení na bázi aplikace nových poznatků a produktů základního výzkumu.

Ve Výzkumném ústavu železničním jsou předmětem výzkumu činnosti zejména:

- Zkoumání interakce vozidlo - kolej, resp. kolo - kolejnice z pohledu bezpečnosti a kvality chodu při mezním využívání parametrů kolejové dráhy a vozidla.
- Ovlivnění technických a technologických zařízení v kolejové dráze a v jejím okolí, elektromagnetickým rušením vznikajícím při pohybu vozidel
- Materiálová optimalizace a koordinace pro návrh lehkých konstrukčních struktur s vysokou mírou pasivní bezpečnosti
- Optimalizace konstrukční a materiálové struktury kolejové dráhy pro daný dopravní účel zejména s ohledem na geometrickou stabilitu a údržbovou nenáročnost
- Netradiční zdrojové soustavy pro trakční pohon s vysokou energetickou účinností
- Ovlivnění životního prostředí provozem kolejových drah - zejména v

oblasti plyných a hlukových emisí

Vývoj

Vývojová činnost ve Výzkumném ústavu železničním se zabývá a bude zabývat zejména těmito činnostmi:

- Vývojová činnost spojená s přizpůsobením nových technických zařízení v rámci jejich implementace do specifických podmínek daného subsystému, např. aplikace vyspělých vysoce efektivních prostředků v systému řízení vlakové dopravy ERTMS/ETCS
- Vývoj měřících metod příp. speciálních měřících komponent nebo celých měřících a vyhodnocovacích řetězců pro účely výzkumu nebo zkušebnictví
- Vývoj speciálních produktů pro kontrolní měření nebo pro potřebu malé mechanizace údržbových prací na infrastruktuře kolejových drah nebo na vozidlech.

Projektování a zajišťování výroby speciálních přípravků a zařízení

Zkušenosti z provozu technických zařízení kolejových drah vedou k vývoji speciálních zařízení, které nejsou na trhu běžně k dispozici.

Do budoucna se počítá se zachováním tohoto segmentu v těchto položkách (projektování ve VÚŽ, výroba mimo):

- MUZA – osmikanálový bezpečný multiplexní přenosový systém, vyráběný a s úspěchem aplikovaný už deset let bude po nutných inovačních úpravách i nadále vyráběn minimálně po dobu dalších pěti let v průměrném počtu deset kusů ročně, což odpovídá roční tržbě cca 1 – 1,5 milionů Kč.
- ELZa – stavebnicový vysokokapacitní bezpečný přenosový systém pro síťovou aplikaci vyvinutý a vyráběný pro firmu SaZ je v současné době před definitivním schválením a předpokládá se, že jej bude možno dodávat od roku 2005 minimálně po dobu pěti let s roční tržbou cca 1 milion Kč.
- Komponenty pro měniče napětí – vývoj pro firmu SaZ s následnou výrobou částí systému. Lze předpokládat roční tržbu 300 – 400 tisíc Kč po dobu 3 – 5 let.
- Fázoměry pro kolejové obvody
- Prodlužovače impulzů pro počítače náprav
- Univerzální kolejnicová bruska řady UB a zatáčečka svěrkových kompletů řady ZS se zatím pro potřeby ČD výrazně neprosadily. Předpokládá se však, že v souvislosti s postupnou privatizací vedlejších a místních tratí a při intenzivní akvizici budou oba produkty dobře prodejné.
- KM 13 – elektronický měřicí systém pro zjišťování statické charakteristiky trolejových sběračů je uváděn do sériové výroby. Nabídka a dodávka tohoto systému zajistí inovaci dosavadních morálně zastaralých zařízení KM 11.

Expertní činnost

Výzkumný ústav železniční disponuje řadou vysoce odborně kompetentních specialistů pro obor techniky kolejových drah, kteří vytvářejí předpoklad pro úspěšnou expertní činnost a která se přepokládá i v budoucnu zejména v těchto odvětvích:

- Zastupování ČD, příp. jiných institucí v mezinárodních expertních výborech zaměřených na dílčí problémy techniky příp. technologie kolejových drah
- Činnost v národních a mezinárodních normalizačních týmech pro dílčí obory techniky kolejových vozidel a kolejových drah
- Šetření nehodových událostí v postavení soudních znalců pro daný obor pro potřeby mimosoudního vyrovnání nebo pro účely soudního nebo rozhodčího řízení.

Provozování dráhy

Možnost provádět zkoušky drážních vozidel a zařízení na vlastním Železničním zkušebním okruhu (ŽZO) Cerhenice je výraznou výhodou pro výkon činnosti VÚŽ jako notifikované osoby. Většina notifikovaných osob ostatních členských států EU takové zařízení nemá a zkoušky pro ně musí být zajišťovány jinými akreditovanými zkušebnami.

Podle platné české právní úpravy musí mít každý provozovatel vlečky, a tedy i ŽZO, úřední povolení pro provozování dráhy (§ 11 a násl. zákona o dráhách). Na ŽZO jsou přitom prováděny zkoušky vozidel, nikoliv drážní doprava. Podle stávajícího výkladu MD se však VÚŽ na základě úředního povolení stává provozovatelem dráhy a není tudíž nezávislým subjektem podle kritérií pro pověření notifikovanou osobou.

Provozovatelem dráhy na základě úředního povolení, jež umožňuje také provozování vlečky, jako předpokladu provádění zkušební činnosti na ŽZO Cerhenice, jsou v současné době České dráhy, a.s. Po vzniku Výzkumného Ústavu Železničního, a.s. však bude moci tato nová společnost provozovat ŽZO již pouze na základě jí vydaného úředního povolení. Provozování dráhy na základě úředního povolení ovšem podřizuje tuto činnost režimu zákona o dráhách.

VÚŽ se však nestane provozovatelem dráhy ve smyslu právní úpravy ES. Nebude tedy provozovatelem dráhy, jehož činnost by byla neslučitelná s pověřením autorizované (notifikované) osoby. Je proto třeba, aby MD přijalo odpovídající výklad k zákonu o dráhách; do té doby bude možno realizovat zkušební činnost na dráze (ŽZO) přechodně v režimu, kdy provozovatelem bude jiný subjekt (České dráhy, a.s.), a to na základě komerčního vztahu.

Provozování drážní dopravy

Podle platné právní úpravy regulace drážní dopravy je jedním z nezbytných předpokladů pro provozování drážní dopravy platná licence (§ 24 a násl. zákona o dráhách). Podle právní úpravy EU musí mít licenci železniční podnik, jehož hlavní činností je poskytování služeb přepravy zboží a/nebo cestujících po železnici.

Zákon o dráhách však vyžaduje vydání licence i pro neveřejnou dopravu, resp. dopravu pro vlastní potřebu na vlastní vlečce. Provozovatelem drážní dopravy na základě

licence, jež umožňuje také provozování drážní dopravy na vlečce - ŽZO Cerhenice, respektive za účelem provádění zkoušek i na dráze celostátní a regionální, jsou v současné době České dráhy, a.s.

Po vzniku Výzkumného Ústavu Železničního, a.s. však bude moci tato nová společnost "provozovat drážní dopravu" (ve skutečnosti provádět zkoušky drážních vozidel na ŽZO i na dráze celostátní a regionální) již pouze na základě jí vydané licence.

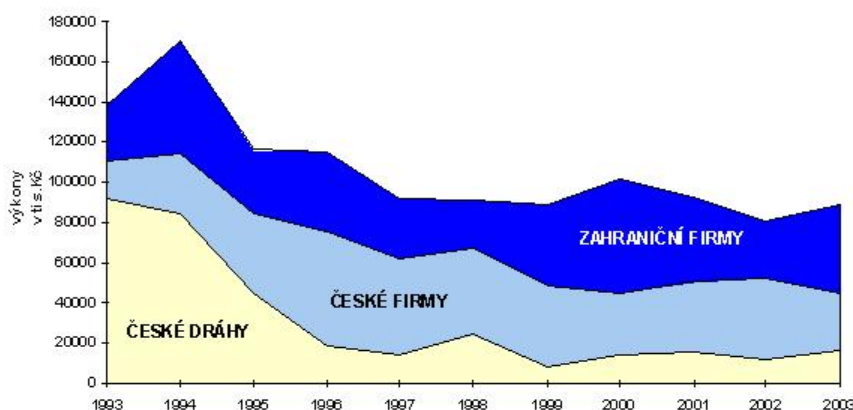
Ani v tomto případě nebude VÚŽ provozovatelem drážní dopravy (železničním podnikem) ve smyslu právní úpravy ES a jeho činnost nebude neslučitelná s činností notifikované osoby. I v tomto případě je proto třeba, aby MD přijalo odpovídající výklad k zákonu o dráhách; pro přechodné období pak platí totéž co pro provozování dráhy.

Zkušebnictví ve VÚŽ

Výzkumný ústav železniční je činný v oblasti zkušebnictví již od šedesátých let, ačkoliv tato oblast nebyla ve spektru jeho aktivit po dlouhou dobu prioritní. VÚŽ byl v době svého vzniku hoden názvu, který nosil – zabýval se tedy aplikovaným výzkumem a dále rozsáhlým spektrem servisních činností pro železniční dopravu v tehdejší Československu.

Tato situace trvala až do poloviny let devadesátých, kdy v průběhu relativně krátké doby došlo k razantním změnám ve státě, ale také ke změnám v struktuře firem a rozložení výzkumně-vývojových aktivit. Výzkumný ústav železniční, který do tohoto období vstoupil jako organizační jednotka ČSD a později ČD, postupně ztrácel své postavení podnikového výzkumného (rozvojového) ústavu tak, jak byl oslabován rozpočet železničního podniku na rozvojové a výzkumné úkoly.

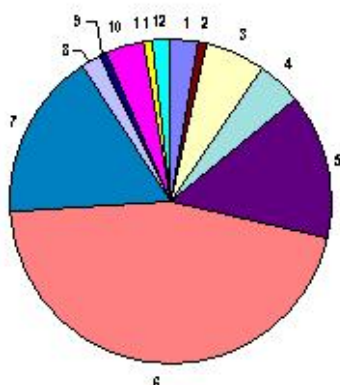
Současně docházelo k přesunu této činnosti od finálního uživatele k výrobci, a to v celoevropském měřítku. V souvislosti s vývojem nových železničních subsystémů došlo obecně k omezení aktivity uživatelů na specifikování technických požadavků; odpovědnost za vývoj a dodržení potřebných vlastností produktů přešel na výrobce včetně homologace výrobku. Na tuto radikální změnu doplatily a stále doplácí mnohé výzkumně orientované společnosti, které nestačily pozměnit obor podnikání (platí mj. i pro ERRI).

obrázek 1 Změny ve struktuře zákazníků VÚŽ

VÚŽ v tomto období přišel o svého hlavního zákazníky – České dráhy. Na začátku 21. století práce pro ČD tvoří pouze okolo 10% ročních příjmů ústavu. Je tedy zřejmé, že bez zásadní změny orientace VÚŽ by podnik do dnešních dnů nepřežil. Tou změnou bylo razantní

posílení aktivit v oblasti zkušebnictví, tedy v oblasti, která je povinnou součástí řady kroků, vedoucích k uvedení nového produktu na trh.

Druh činnosti	Zakazník	Výše č. c.	EC (v t.č.)	Podíl
Výzkum a vývoj	ČD	1	2 440	2,72 %
	Zahraníčí	2	871	0,97 %
	Tuzemsko	3	5 373	5,98 %
	Státní projekty	4	4 022	4,48 %
Zkušebnictví	ČD	5	13 044	14,52 %
	Zahraníčí	6	40 604	45,20 %
	Tuzemsko	7	15 149	16,86 %
Ostatní činnost	Pronájem - tuzemsko i ČD	8	1 884	2,10 %
	Technická práce ČD	9	608	0,68 %
	Prům. činnost	10	3 672	4,09 %
	Zahraníčí činnost	11	680	0,76 %
	Ostatní	12	1 479	1,65 %
Čekem			89 826	100,00 %

obrázek 2 Struktura zákazníků VÚŽ v roce 2003

VÚŽ tak v současné době více než tři čtvrtiny svých příjmů realizuje z podnikání v oblasti zkušebnictví, a to především pro zahraniční subjekty.

VÚŽ realizuje a bude realizovat zkušebnictví členěné do těchto skupin:

1. **Výzkumné** zkušebnictví jako prostředek hledání nových nebo dokonalejších technických řešení prvků resp. podsystémů v oboru kolejové dopravy.
2. **Vývojové** zkušebnictví prováděné za účelem ověřování nově vyvíjených technických řešení prvků nebo podsystémů v oboru kolejové dopravy.
3. **Akreditované** zkušebnictví prováděné za přesně stanovených podmínek za účelem zjištění stanovených vlastností prvků, resp. podsystémů v oboru kolejové dopravy. (VÚŽ je od roku 1995 akreditovanou zkušební laboratoří v souladu s požadavky norem ISO/IEC EN ČSN 17025).

Státní zkušebna č. 223

VÚŽ byl r. 1968 jmenován Státní zkušebnou č. 223. Hlavní činností bylo povinné hodnocení kolejových vozidel a jejich dílů, tramvajů a trolejbusů, dále schvalování kontejnerů podle JKPOV 477 51 a 477 53.

Po zrušení povinného hodnocení na počátku 90. let prováděla SZ č. 223 nepovinnou certifikaci kolejových vozidel a jejich dílů na základě požadavku FMD, který jako neopomenutelný podklad pro schválení typu vyžadoval Certifikát o provedených zkouškách, vydaný SZ č. 223. SZ rovněž nadále prováděla schvalování kontejnerů, až do roku 1997, kdy byla činnost Státní zkušebny č. 223 ukončena.

Akreditovaná zkušební laboratoř ČD VÚŽ (ZL č. 1099)

Výzkumný ústav železniční získal osvědčení ČIA o akreditaci své zkušební laboratoře již 31.03.1995, platnost současného osvědčení o akreditaci č. 170/2003 končí dne 30.11.2004. V červenci až říjnu t.r. proběhlo ve VÚŽ akreditační řízení, platnost nového osvědčení Českého institutu pro akreditaci o.p.s., které ZL obdrží, se předpokládá od 01.12.2004, v návaznosti na osvědčení předchozí.

ZL je akreditována ČIA na základě posouzení splnění akreditačních kritérií podle ČSN EN ISO/IEC 17025 „Všeobecné požadavky na způsobilost zkušebních a kalibračních laboratoří“ a po zjištění, že zkušební laboratoř je odborně způsobilá objektivně a nezávisle vykonávat činnosti uvedené v rozsahu předmětu akreditace, tj. zkoušky v oblasti drážních vozidel a zařízení, jejich částí a materiálů v rozsahu uvedeném v příloze výše uvedeného osvědčení.

obrázek 3 – Certifikát akreditované zkušební laboratoře

Právnícká osoba určená MD ČR

Zákon č. 266/1994 Sb. v předchozím znění požadoval v §43 a §47 účast právnických osob určených Ministerstvem dopravy ČR v procesu schvalování typu vozidla. Vozidlo schvaluje Drážní správní úřad mj. na základě Technických zpráv vypracovaných určenými právnickými osobami. Zprávy obsahují vyjádření právnické osoby k výsledkům zkoušek, provedených akreditovanou zkušební laboratoří. Ministerstvo dopravy určilo Výzkumný ústav železniční právníckou osobou

- k provádění zkoušek drážních vozidel hnacích, drážních vozidel tažených a vozidel speciálních na drahách celostátních, drahách regionálních a vlečkách,
- k provádění zkoušek drážních vozidel dráhy tramvajové,
- k provádění zkoušek drážních vozidel dráhy speciální (metro),
- k provádění technických prohlídek a zkoušek určených technických zařízení elektrických.

Platnost všech výše uvedených rozhodnutí je stanovena do 31.12.2006.

Akreditované a autorizované hodnotitelství

Tato oblast činnosti byla ve VÚŽ rozvíjena již od roku 1968 a je podmíněna požadavky kvality a interoperability prvků a subsystémů v oboru kolejové dopravy.

Význam hodnotitelské – posuzovatelské činnosti v oblasti železniční dopravy nabývá na významu v souvislosti s vytvářením evropské železniční sítě. Základním záměrem je získání co nejširší možné standardizace a unifikace subsystémů evropského železničního systému. Za tímto účelem vznikly závazné Technické specifikace interoperability (TSI). Schvalovací procesy založené na hodnocení – posuzování shody, nebo vhodnosti použití, výrobku - prvku interoperability - a ověření subsystému – s technickými požadavky, tj. s TSI, budou povinnou součástí inovačních procesů a stanou se tak závěrečnou fází výroby a podmínkou pro schválení daného zařízení do provozu.

Mimo oblast evropské interoperability se hodnocení prostřednictvím autorizované osoby ve smyslu zákona 266/1994 Sb., o drahách, týká i tuzemských drážních vozidel a určených technických zařízení.

Česká legislativa respektuje tyto evropské normy a činí je závaznými

(zákon 266/1994Sb., o dráhách, vyhláška MD 352/2004 Sb. o provozní a technické propojenosti evropského železničního systému atd.) .

Za této situace je nezbytnou nutností vytvoření orgánů s hodnotitelskou kompetencí splňujících náročné požadavky na systém jakosti v souladu s ČSN EN 45011. Výzkumný ústav železniční má proto dlouhodobě ve svém strategickém záměru postupné vytváření podmínek pro konstituování autorizovanou osobou (AO) na národní úrovni, v souladu s ustanoveními zákona 266/1994Sb., o dráhách, a notifikované osoby (NO) na úrovni evropské.

Autorizovaná osoba č. 223

Po zrušení Státních zkušeben a vydání zákona 22/97 Sb. o technických požadavcích na výrobky byla SZ č. 223 na přechodnou dobu jmenována AO č. 223. Tato AO byla oprávněna k certifikaci výrobků uvedených v NV 173 "Kontejnery, zvláště konstruované a vybavené pro jeden nebo více druhů dopravy, kovové nebo z kombinovaných materiálů vyjma kontejnerů a výměnných nástaveb, uvedených v §1 odst. 7) vyhlášky MD č. 100/1995 Sb."

V NV 78/1999 Sb., které nahradilo NV 173/1997 Sb. již položka Kontejnery uvedena nebyla. V ostatních NV k zákonu 22/97 Sb., jež by se činnosti VÚŽ mohly rovněž týkat, bylo výslovně uvedeno že se jejich ustanovení neplatí pro drážní vozidla. Činnosti, týkající se schvalování výrobků pro ČD byly totiž, již před vydáním zákona č. 22/97 Sb., ošetřeny zákonem č. 266/1994 Sb. o drahách, jinak.

VÚŽ proto neměl zákonný podklad pro podání žádosti o udělení autorizace podle NV 78/1999 Sb. Platnost (prozatímní) autorizace AO 223 skončila v srpnu 1999. Činnost autorizované osoby dočasně nahrazuje institut právnické osoby.

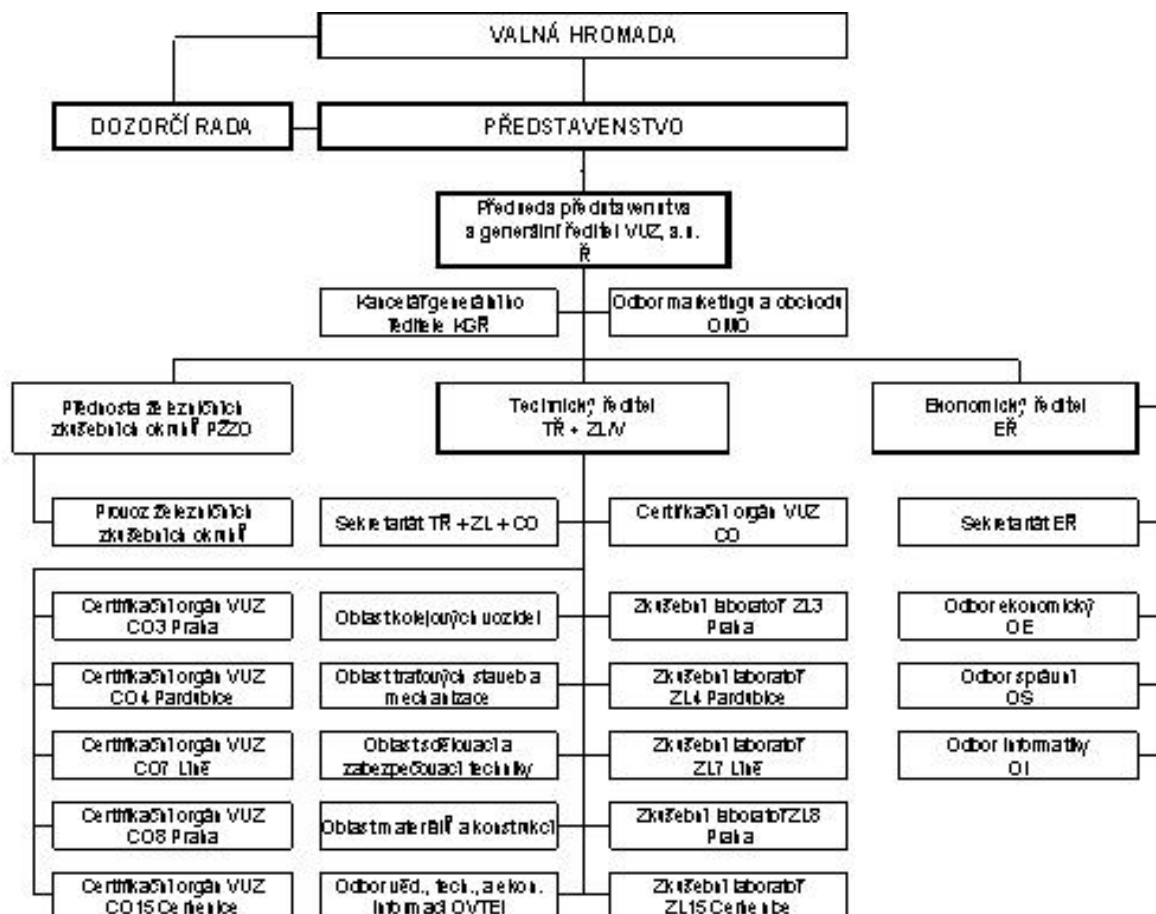
Akreditovaný certifikační orgán ČD VÚŽ

Jako předpoklad pro získání autorizace má VÚŽ vytvořen orgán provozující systém certifikace výrobků. Předmětem činnosti je posuzování shody drážních vozidel, částí drážních vozidel, kolejových drah a součástí kolejových drah ve smyslu zákona o dráhách a příslušných prováděcích předpisů.

Od srpna 2004 probíhá posuzování splnění akreditačních kritérií podle ČSN EN 45011 „Všeobecné požadavky na orgány provozující systémy certifikace výrobků“ Českým institutem pro akreditaci o.p.s. Vydání Osvědčení o akreditaci certifikačního orgánu od ČIA se předpokládá do konce roku 2004.

Požadavkům na COV musela vyhovět i organizační struktura podniku. Ta cíleně vychází z postavení podniku s plnou právní subjektivitou.

V listopadu 2004 byly pro naplnění podmínek získání autorizace zahájeny kroky k získání certifikačního orgánu jakosti (COQ). O vydání Osvědčení o akreditaci je jednání s Českou společností pro jakost (ČSJ).

obrázek 4 Organizační struktura VUZ, a.s.

Autorizovaná osoba pověřená Úřadem pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví

V platném znění zákona došlo mj. k úpravám textu § 43, § 47 a doplnění nového § 48b (úplné znění zákona č. 266/1994 Sb., o drahách, jak vyplývá z pozdějších změn je uvedeno ve sbírce zákonů ČR, částka 98 ze dne 144.05.2004 pod č. 301/2004).

§ 43 Drážní vozidla

Podkladem pro rozhodnutí drážního správního úřadu (*schválení typu drážního vozidla*) je výsledek zkoušky drážního vozidla. Zkoušku zajišťuje výrobce drážního vozidla nebo jiná osoba, která prokáže právní zájem na schválení typu drážního vozidla na svůj náklad, u právnické osoby, kterou je autorizovaná osoba pověřená Úřadem pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví podle zvláštního právního předpisu (*§11 zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, ve znění pozdějších předpisů*) po dohodě s Ministerstvem dopravy (*dříve právnická osoba určená ministerstvem dopravy*).

§ 47 Určená technická zařízení

Drážní správní úřad vydá průkaz způsobilosti určeného technického zařízení na základě technické prohlídky a zkoušky, kterou zajistí výrobce určeného technického zařízení na svůj náklad, u právnické osoby, kterou je autorizovaná osoba pověřená Úřadem pro

technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví podle zvláštního právního předpisu (§11 zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, ve znění pozdějších předpisů) po dohodě s Ministerstvem dopravy (dříve právnická osoba určená ministerstvem dopravy) nebo na základě prohlášení výrobce o shodě výrobku s technickými předpisy.

§ 48b Provozní a technická propojenost evropského železničního systému

(2) Drážní správní úřad vydá kolaudační rozhodnutí o ověření způsobilosti za podmínky, že vlastník dráhy nebo její provozovatel předloží ověření o shodě. Ověření o shodě vydává právnická osoba, kterou je autorizovaná osoba pověřená Úřadem pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví po dohodě s Ministerstvem dopravy (dříve právnická osoba určená ministerstvem dopravy) podle zvláštního právního předpisu (§11 zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, ve znění pozdějších předpisů).

Je vypracován návrh Nařízení vlády, kterým se stanoví technické požadavky a podmínky pro konstrukci, schvalování a provoz určených technických zařízení a Návrh nařízení vlády o technických požadavcích na provozní a technickou propojenost evropského železničního systému. Výzkumný ústav železniční je účastníkem připomínkového řízení, které v současné době probíhá. V návrzích se předpokládá vydání NV na jaře roku 2005.

Závěr

Dosavadní způsob posuzování kvalifikačních předpokladů příslušnými národními orgány činí ze snahy o dosažení statutu autorizované/notifikované osoby v České republice nákladnou záležitost, která nemá v sousedních zemích obdoby. VÚŽ přesto činí kroky, které k dosažení tohoto statutu povedou, neboť v oblasti zkušebnictví a hodnotitelství železničních výrobků nebude po roce 2006 jiné cesty.

V současné době stojí v cestě překážky formální a technické. Těmi formálními jsou absence Nařízení vlády a statut právnické osoby VÚŽ. Obě by mělo být k dispozici na jaře 2005, kdy má vzniknout Výzkumný Ústav Železniční, a.s.

Co se týče technických procedur, v současné době je ve VÚŽ ukončován akreditační proces prováděný Českým institutem pro akreditaci (ČIA) pro udělení statutu Certifikačního orgánu pro výrobky (COV). Podmínkou pro tuto akreditaci je přitom zachování statutu akreditované zkušební laboratoře.

Návazně byl zahájen akreditační proces prováděný Českou společností pro jakost (ČSJ) pro udělení statutu Certifikačního orgánu kvality (COQ).

Na základě platných procedurálních lhůt akreditačních procesů lze proto odvozovat, že statut COV bude udělen do konce roku 2004, statut COQ cca. v květnu 2005 a statut Autorizované osoby pak v polovině 2005. Následovat bude žádost o statut Notifikované osoby, tak aby byl proces dovršen do konce roku 2005.

Literatura

1. Směrnice 96/48-EC, Official Journal 17.09.1996
2. Směrnice 2001/16-EC, Official Journal 20.04.2001
3. Nařízení č. 881/2004, Official Journal 30.04.2004
4. Zákon č. 266/1994 Sb.
5. Zákon č. 22/1997
6. ČSN EN ISO/IEC 17025

Praha, listopad 2004

Lektoroval: Ing. Pavel Řezáč
poradce 1. náměstka generálního ředitele ČD